

УДК 343.148 : 342.9 (477)

М.А. Скоробагатько,
кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ ПРАЦІВНИКІВ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС УКРАЇНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЯК СПЕЦІАЛІСТІВ

Статтю присвячено дослідженню “Інструкції про участь працівників Експертної служби МВС України у кримінальному провадженні як спеціалістів”. Звернуто увагу на необхідність удосконалення деяких її положень. Акцентується увага на можливості поліпшення схеми управління у практичних підрозділах зазначеної служби. Подано пропозиції щодо покращання змісту норм, які регулюють відносини у сфері забезпечення участі спеціалістів Експертної служби МВС України у слідчих (розшукових) діях.

Ключові слова: спеціаліст, експертно-криміналістичний підрозділ, слідчі дії, забезпечення, рішення.

Статья посвящена исследованию “Инструкции об участии работников Экспертной службы МВД Украины в криминальном производстве как специалистов”. Обращено внимание на необходимость усовершенствования некоторых ее положений. Акцентируется внимание на возможности улучшения схемы управления в практических подразделениях упомянутой службы. Приведены предложения относительно улучшения содержания норм, регулирующих отношения в сфере обеспечения участия специалистов Экспертной службы МВД Украины в следственных (сыскных) действиях.

Ключевые слова: специалист, экспертно-криминалистическое подразделение, следственные действия, решения.

Paper is devoted to the study of “the Statement about the Participation of the Employees of the Expert Service MIA of Ukraine in Criminal Proceedings as the Professionals”. Attention is drawn to the need of the improvement of several its dispositions. Study focuses on the opportunities of the improvement of the control circuit in practical units of this Service. Several suggestions for the improvement of the content of the norms regulating relations in the sphere of ensuring the participation of specialists of the Expert service MIA of Ukraine in the investigative (detective) activities are made.

Keywords: expert, forensic science division, investigative actions, decisions.

Після затвердження “Інструкції про участь працівників Експертної служби МВС України в кримінальному провадженні як спеціалістів”, що визначає порядок залучення працівників зазначеної вище служби на стадії досудового розслідування та під час судового розгляду, а також їх обов’язки та повноваження як спеціалістів під час проведення слідчих (розшукових) дій, набуло актуальності вирішення деяких проблемних питань в галузі внутрішнього управління службою в цілому та її посадовими особами зокрема [1].

Слід звернути увагу на те, що ця Інструкція розроблена відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України, законів України “Про

міліцію”, “Про судову експертизу”, положень “Про Міністерство внутрішніх справ України” та “Експертну службу МВС України”.

У зазначеному нормативно-правовому акті під терміном “спеціалісти” пропонується розуміти працівників Експертної служби МВС України, які відповідають вимогам ч. 1 ст. 71 Кримінального процесуального кодексу України та залучені до участі в кримінальному провадженні як спеціалісти сторонами кримінального провадження або судом [1].

Ч. 1 ст. 71 нового Кримінального процесуального кодексу України визначає спеціаліста у кримінальному провадженні як особу, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок [2, ст. 71].

Зокрема, пропонується звернути увагу на групу норм, що регулюють відносини у сфері забезпечення участі спеціалістів Експертної служби МВС України в слідчих (розшукових) діях, зазначених у Інструкції:

П. 2.1. Спеціалісти залучаються до участі в кримінальному провадженні за рішенням суду, слідчого судді, прокурора, слідчих та керівників органів досудового розслідування.

П. 2.2. Визначення конкретних працівників, які направляються для участі в проведенні слідчих (розшукових) дій як спеціалістів здійснюється начальником або заступником начальника Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру (далі – ДНДЕКЦ) МВС України, експертно-криміналістичних підрозділів при головних управліннях, управліннях МВС в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, виходячи з об’єктивних обставин та необхідності застосування відповідних спеціальних знань.

П. 2.3. Виїзд спеціаліста до місця проведення слідчих (розшукових) дій і повернення його до визначеного місця дислокації, а також транспортування необхідного технічного обладнання, пристроїв і приладів забезпечуються черговою частиною органу внутрішніх справ та здійснюються на спеціально виділеному автомобільному транспорті.

Водночас рішення про залучення пересувних лабораторій приймається начальником головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на транспорті, його першим заступником – начальником слідчого управління (відділу), начальником Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру (далі – НДЕКЦ) або особами, які виконують їх обов’язки.

Режим роботи пересувних лабораторій визначається начальником НДЕКЦ за погодженням з начальником ГУМВС та УМВС.

Забезпечення пересувних лабораторій водіями покладається на начальника ГУМВС, УМВС [1].

З огляду на зазначене вище, на нашу думку, проблемні моменти слід розглядати в такій сукупності:

П. 1 постанови Кабінету Міністрів України “Про утворення експертної служби Міністерства внутрішніх справ України” від 20 червня 2000 року № 988 визначено, що експертна служба створюється на базі Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ і експертно-криміналістичних підрозділів при головних управліннях Міністерства внутрішніх справ в Автономній Республіці Крим, м. Києві, Київській області, управлінні Міністерства внутрішніх справ в областях, м. Севастополі і на транспорті [3].

Зауважимо, що фактично експертно-криміналістичними підрозділами, про які йдеться в п. 2.2, є НДЕКЦ при головних управліннях, управліннях МВС в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві та Севастополі та на транспорті. Експертно-криміналістичні підрозділи є юридичними особами, мають самостійний баланс, реєстраційні та інші рахунки відповідно до законодавства, печатки із зображенням малого Державного Герба України та своїм найменуванням, інші необхідні для здійснення службової діяльності печатки, штампи, бланки, реквізити.

Організаційно-правове та методичне керівництво діяльністю Експертної служби загалом та НДЕКЦ зокрема здійснює ДНДЕКЦ МВС України [3].

На відміну від ДНДЕКЦ, обласні, місцеві НДЕКЦ підпорядковані начальникам головних управлінь, управлінь Міністерства внутрішніх справ в Криму, областях, м. Києві та Севастополі і на транспорті.

У свою чергу, НДЕКЦ при ГУМВС, УМВС, УМВСТ мають деякі структурні одиниці – відділення та групи експертно-криміналістичного забезпечення роботи, що відкомандировані до міськрайлінорганів внутрішніх справ та перебувають у оперативному підпорядкуванні керівництва цих органів.

Отже, можна стверджувати про їх подвійне, а в деяких випадках і потрійне підпорядкування.

На нашу думку, така схема управління не є оптимальною. Слід звернути увагу на трактування деяких загальних принципів адміністрування, запропонованих основоположником наукового управління А. Файолем, зокрема:

– єдності розпорядництва – у будь-якій роботі будь-який співробітник (спеціаліст) не повинен одержувати розпоряджень більше, ніж від одного начальника;

– єдності керівництва, що виявляється так: “Один керівник і єдиний план – для сукупності операцій, що мають спільну мету”. Це необхідна умова єдності роботи, узгодження сил, об’єднання зусиль [4, с. 54; 5, с. 117].

На практиці, під час реалізації зазначених вище норм, це призводить до неузгодженості дій, втрати часу, дублювання обов’язків, втрати оперативності.

Зокрема, відповідно до п. 2.2, визначення конкретних працівників, які направляються для участі в проведенні слідчих (розшукових) дій, як спеціалістів здійснюється керівництвом ДНДЕКЦ або НДЕКЦ [1]. Таким чином, для того, щоб законним шляхом виділити спеціаліста для участі у кримінальному провадженні, начальник відділення експертно-криміналістичного забезпечення роботи районного управління МВС України повинен виходити із умотивованим клопотанням до керівництва НДЕКЦ!

На нашу думку, визначення конкретних працівників, які направляються для участі в проведенні слідчих (розшукових) дій, як спеціалістів повинне здійснюватися також начальником відділення експертно-криміналістичного забезпечення роботи районного управління, який, у свою чергу, також здійснює управлінський вплив на підлеглих, що знаходяться в територіальних відділеннях районного управління органу внутрішніх справ.

Щодо забезпечення виїзду спеціаліста до місця проведення слідчих (розшукових) дій і повернення його до визначеного місця дислокації, а також транспортування необхідного технічного обладнання, передбаченого п. 2.3, не визначено, хто саме повинен давати управлінське розпорядження черговій частині ОВС на виділення автотранспорту для забезпечення роботи спеціаліста.

Відповідно до принципу нормативності й планування, реалізація заходів за науковою організацією управлінської праці повинна здійснюватись на основі певної нормативної бази, тобто відповідних норм, нормативів та нормативних

документів, які регламентують різні аспекти організації трудових процесів [4, с. 65].

Особливої актуальності це питання набуває з урахуванням того, що чергові частини функціонують і в ДНДЕКЦ, і в НДЕКЦ, тобто при ГУМВС та УМВС, і в районних управліннях, і в територіальних відділеннях районних управлінь внутрішніх справ.

З огляду на це, вважаємо, що розпорядження черговій частині ОВС про виділення автотранспорту для забезпечення виїзду спеціаліста до місця проведення слідчих (розшукових) дій повинен давати начальник ДНДЕКЦ, НДЕКЦ, відділення НДЕКЦ районного управління або керівник органу досудового розслідування, залежно від місця своєї постійної дислокації.

Такий підхід призведе до оптимального розподілу функціональних обов'язків, сил та засобів, дасть змогу зекономити час, а також оперативно виконувати поставлені завдання.

Особливу увагу слід звернути на той факт, що рішення про залучення пересувних криміналістичних, автотехнічних, вибухотехнічних чи пожежотехнічних лабораторій, передбачене п. 3.2, приймається:

- начальником ГУМВС, УМВС України в АР Крим, областях, м. Києві та м. Севастополі та на транспорті;
- начальником слідчого управління (відділу);
- начальником НДЕКЦ.

Водночас начальник НДЕКЦ визначає режим роботи пересувних лабораторій, але за погодженням із начальником ГУМВС, УМВС [1].

Така схема управлінсько-розпорядчих дій може призвести до суперечності поглядів, і, як наслідок, до конфліктів, що можуть виникнути під час прийняття рішення в умовах обмеженого часу.

З огляду на те, що криміналістичні, автотехнічні, вибухотехнічні та пожежотехнічні лабораторії мають вузьку сферу застосування і використовуються винятково фахівцями експертно-криміналістичної служби, то розглядати можливість їх залучення і давати відповідне розпорядження на їх використання на місці пригоди, з нашої точки зору, може тільки начальник ДНДЕКЦ та НДЕКЦ або його заступники. У свою чергу, він повинен нести відповідальність за ефективність їх використання під час здійснення відповідних слідчих дій.

Фіктивною видається норма, що декларує визначення режиму роботи пересувних лабораторій та виконання якої покладається на начальника НДЕКЦ. Оскільки, з огляду на реалії практичної роботи спеціалістів Експертної служби МВС України, порахувати та вирахувати час, необхідний для якісного проведення слідчих (розшукових) дій, або передбачити відповідну ситуацію, що може потребувати залучення відповідної лабораторії, для того, щоб визначити режим її роботи, наперед неможливо. Крім того, ще й розділити відповідальність за дотримання графіка з начальником ГУМВС, УМВС, який погоджує такий документ.

Отже, підсумовуючи викладене вище, доцільним вбачається внесення відповідних змін до "Інструкції про участь працівників Експертної служби МВС України в кримінальному провадженні як спеціалістів", які, на нашу думку, оптимізують прийняття та виконання управлінських рішень, що позитивно позначиться на результатах виконання поставлених перед Експертною службою МВС України службових завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інструкція про участь працівників Експертної служби МВС України в кримінальному провадженні як спеціалістів: Наказ МВС України від 26.10.2012 р. № 962.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Офіційний Вісник України. – 2012. – № 37.
3. Про утворення експертної служби Міністерства внутрішніх справ : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.06.2000 № 988.
4. *Сущенко В.Д.* Сучасний процес управління в органах внутрішніх справ : Монографічне дослідження / В.Д. Сущенко, С.В. Присяжний, О.І. Коваленко. – К. : Національна академія внутрішніх справ України, 1999. – 352 с.
5. *Файоль А.* Учение об управлении / А. Файоль. – М., 1924.

Отримано 10.09.2014